

Historische Kring Woudsend

De Fokkesloot

Een historische vaart die dreigt te verdwijnen.....

In het Friese landschap zijn nog veel kenmerken te zien van de ontstaansgeschiedenis van onze provincie. Denk maar aan de terpen in het Noorden en de glooiing van Gaasterland. Ook in onze directe omgeving zijn patronen in het landschap zichtbaar die van grote invloed zijn geweest op de geschiedenis van ons dorp en omstreken. Natuurlijk was en is de Ee een belangrijke natuurlijke bron voor de ontwikkeling van Woudsend. En niet te vergeten de hoge zandrug waarop ons dorp in de 13e eeuw ontstond als bolwerk tegen de vele overstromingen.

Hoe onze omgeving is ontgonnen is zichtbaar in het landschap

Door het graven van lange slotjes is destijds de natte veengrond door afwatering geschikt gemaakt voor landbouw en veeteelt. Dit ontginningspatroon is duidelijk waarneembaar op bijgaande satellietopname uit Google maps. We zien de weg van Woudsend naar Balk (N928) met de rotonde en de afslagen naar Trophorne en de weg richting het Slotermeer.

Op het rechterdeel van de foto lopen de lange sloten van boven naar beneden. Op de linkerhelft van linksboven naar rechtsonder. De grens tussen deze verkavelingspatronen is de Fokkesloot. Dit was tijdens de ontginning al een bestaand veenriviertje wat voor de drooglegging van het veengebied als afwatering werd gebruikt.

De Fokkesloot is een historische gemeentegrens

Het vaarwater is niet alleen een ontginningsgrens maar werd later ook de natuurlijke grens tussen de grietenijen Wymbritseradeel, Gaasterland en Hemelumer Oldeferd. Vanaf het eind van de 16e eeuw tot 1851 was Friesland opgedeeld in 30 grietenijen. Dit waren bestuursgebieden met een eigen grietman. Op het afgebeelde fragment van een kaart van de grietenij van Wymbritseradeel rond 1600 is de "Focke-sloot" duidelijk afgebeeld. Hij liep van het Heegermeer naar het Slotermeer en was in die tijd een belangrijke vaarweg. Het vervoer ging toen grotendeels over water; er zijn dan ook nauwelijks wegen op de kaart ingetekend. Nog bijzonder is dat de Wegsloot hier als "Lits" is weergegeven.

De naam Fokkesloot is van historische afkomst

Volgens de geschiedschrijving is de naam ontstaan in de 15e eeuw, tijdens de Grote Friese burgeroorlog van 1413 tot 1422. Het was de periode van de Friese Vrijheid, een tijd waarbij hier geen centraal gezag was van een graaf of hertog. Regionaal waren er wel sterke mannen, de zogenaamde hoofdelingen, die het voor het zeggen hadden over een gebied of stad. Zij hadden hun eigen legertje en waren regelmatig in conflict met elkaar om hun macht te vergroten. Daarbij sloten ze ook bondgenootschappen over en weer, waardoor er twee rivaliserende partijen ontstonden: de Schieringers en de Vetkopers. Op 11 juli 1420 stonden deze partijen tegenover elkaar in de veldslag van Sloten. De Vetkoper hoofdeling Focke Ukcena belegerde de stad die steun kreeg van de Schieringers.

Een gevangen genomen soldaat wordt voorgesteld aan hoofdeling Focke Ukcena.

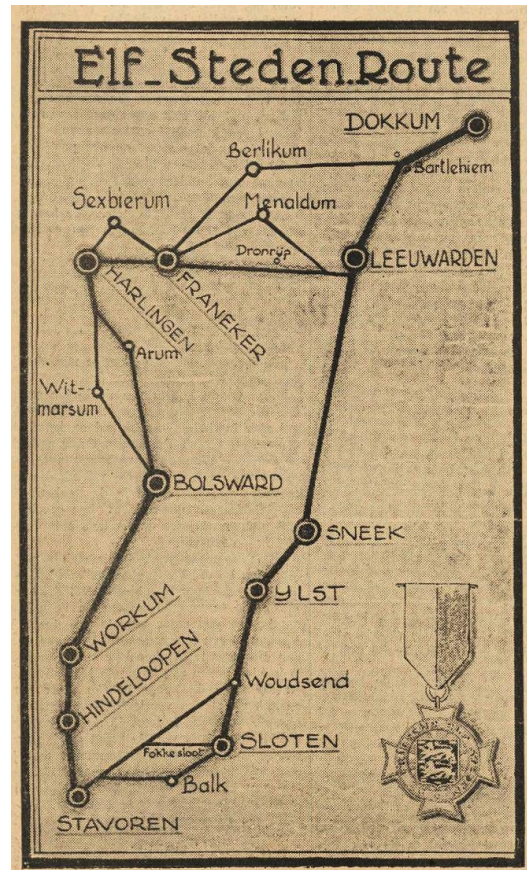
Om de stadsmuren te slechten had hij een groot kanon aan laten rukken. Maar de tegenstand was te sterk en na een bloedige strijd met veel doden slaat hij op de vlucht. Het zware kanon kon echter niet mee worden genomen want de schepen waarmee het was vervoerd waren in beslag genomen. Om te voorkomen dat de vijand het kanon in handen kreeg liet Focke het zinken in een diepe vaart, die later dus naar hem is vernoemd.

De kroniekschrijver Worp van Thabor heeft dit in zijn "Kronijken van Friesland" als volgt beschreven:

Dese Focke had met hem een grote busse van Groningen gebracht, die hy mede voor Slooten hadde, ende doen hy van Slooten worde verjaecht, mocht hy die busse niet mede crygen want hy groot was, ende zyn schepen waeren van zyn vianden genoemen, waeromme liet hy die busse sincken in een diep sloot, die noch op desen tyt (als men secht) Focke sloot wordt geheten.

Fokkesloot behoorde ook tot mogelijke elfstedenroute

De Luts in Gaasterland was meestal een van de knelpunten in de route van de elfstedentocht. Door de ligging onder de bomen bleef de ijsdikte vaak achter bij de rest van de route. Daarom had de organisatie een alternatieve route achter de hand. In 1963 gingen de schaatsers vanuit Sloten weer terug naar Woudsend en ging de route verder over de Fluessen. In de Leeuwarder Courant van 9 februari 1934 wordt naast dit alternatief de Fokkesloot als mogelijke route vermeld. (zie hieronder). De tocht ging dat jaar echter niet door.

Trajecten	Aantal Kilometers		
	1912-17	1929	1933
LEEWARDEN—Bartlehiem	9.70	9.70	9.70
BARTLEHIEM—Dokkum	13.80	13.80	13.80
DOKKUM—Bartlehiem	13.80	13.80	13.80
BARTLEHIEM—Leeuwarden	9.70	9.70	
BARTLEHIEM—Franeker via Berlikum			30.95
LEEWARDEN—Franeker via Dronrijp	18.80		
LEEWARDEN—Franeker via Menaldum		26.00	
FRANEKER—Harlingen	9.31		
FRANEKER—Harlingen via Sexbierum		12.75	12.75
HARLINGEN—Bolsward via Arum	17.60	17.60	
HARLINGEN—Bolsward via Witmarsum			17.50
BOLSWARD—Workum	13.25	13.25	13.25
WORKUM—Hindeloopen	8.90	8.90	8.90
HINDELOOPEN—Stavoren	10.80	10.80	10.80
STAVOREN—Sloten via Balk	26.00		
STAVOREN—Sloten via Fokkesloot		26.70	
STAVOREN—Sloten via Woudsend			30.80
SLOTEN—IJlst	14.10	14.10	14.10
IJLST—Sneek	3.80	3.80	3.80
SNEEK—Leeuwarden	23.90	23.90	23.90
(n ^o opgave v. d. P.-ov. Waterstaat). Totaal K.M. 193.46 204.80 204.05			

In 1933 is de tocht wel doorgestaan. Hoewel de officiële route over de Luts ging heeft toen een aantal schaatsers de kortere afstand over de Fokkesloot genomen. De organisatie heeft deze rijders echter niet gediskwalificeerd.

Bij de foto's:

Foto links de gedeeltelijk dichtgeslibde Fokkesloot vanaf de weg Ypecolsga-Harich (N928), richting het Slotermeer.

De foto links hieronder toont de Fokkesloot vanaf dezelfde weg richting Trophorne. Dit gedeelte van de Fokkesloot wordt jaarlijks gehakkeld.

De foto rechtsonder het slootgedeelte vanaf de Warrensterwei. Dit gedeelte van de Fokkesloot wordt wel onderhouden en wordt een eindje verderop omgeleid naar een naastgelegen sloot.

Foto's Siemon de Vries (september 2018)

Fokkesloot dreigt geheel te verdwijnen

Het Noordelijke deel van de vaart is al dicht gemaakt en uit het landschap verdwenen. Het Zuidelijke deel is nog zichtbaar en wel van Trophorne tot aan het Slotermeer. Je kunt dit het beste zien vanaf de plaats van de gemeenteborden van Ypecolsga langs de N928 en de Warrensterwei. Dit blijkt uit bovenstaande foto's. Het deel tussen de N928 en Trophorne wordt nog gehakkeld en is nog helemaal open maar heeft aan de overkant van de weg voor de doorstroming een bypass gekregen naar een langs de weg lopende sloot. Die bypass was nodig omdat de eigenaar van dat stuk land het aansluitende deel van de Fokkesloot richting Slotermeer helaas laat dichtslibben. Verderop wordt de vaart wel weer onderhouden tot aan de Warrensterwei, maar is nu verbonden met een nabijgelegen sloot. Door het dichtgeslibde deel zijn er nu nog maar twee losse gedeeltes over van dit historische vaarwater.

Overheidsinstanties zien geen (directe) oplossing

De gemeente Súdwest-Fryslân is zich bewust van de cultuurhistorische waarde, maar kan de landeigenaren niet tot open houden verplichten. De Fokkesloot ligt namelijk in een gebied met agrarische bestemming. Wel gaat de gemeente over een afzienbare termijn het bestemmings-

plan Buitengebied Wymbritseradiel actualiseren. "Op basis hiervan is het goed mogelijk dat er wel beschermende maatregelen getroffen kunnen worden voor deze sloot. Maar ook dan kunnen wij alsnog de eigenaar niet verplichten om goed onderhoud te plegen. Wel kan het zijn dat er dan regels in het bestemmingsplan worden opgenomen dat hij de sloot niet mag dempen. Wellicht dat op basis van dit regelement in de toekomst wel wat mogelijk is", aldus Dorien Haagsma, beleidsadviseur erfgoed van de gemeente.

Ook het Wetterskip Fryslân heeft geen zeggenschap over deze sloot. Volgens de rayonbeheerder, die bekend is met het dichtslibben, kan er alleen worden ingegrepen als er in de aanliggende weilanden waterlast ontstaat. En dat is niet het geval.

Zonder ingrijpen van hogerhand zal de Fokkesloot langzaam maar zeker geheel verdwijnen uit ons mooie landschap. Dan is deze ooit zo belangrijke vaarweg alleen nog maar op oude kaarten zichtbaar. En dat is vanuit cultuurhistorisch oogpunt erg jammer.

Douwe Zondervan